

Kontrola przeprowadzona przez Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt

Instytucja kontrolująca:

Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt

Kontrola przeprowadzona w dniach:

11.06 – 29.08.2025 r.

Zakres kontroli:

Sprawdzenie zgodności działań realizowanych przez Instytut w zakresie ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej w odniesieniu do wymogów określonych w rozporządzeniu (UE) 2016/1012 i Programie ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej.

Dokumenty kontrolne:

Protokół kontroli

KRAJOWE CENTRUM HODOWLI ZWIERZĄT NATIONAL ANIMAL BREEDING CENTRE

01-142 Warszawa, ul. Sokolowska 3 * tel. +48 22 632-01-42, +48 22 632-01-59 * fax +48 22 632-01-15 * e-mail: kchz@kchz.agro.pl
NIP 527-25-29-237 * REGON 017184923

INSTYTUT ZOOTECHNIKI
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY
KANCELARIA BALSICE

Wpłynęło
dnia 19. 09. 2025

podpis k/pp/0374/09

znak: WKZ.KHS.530.1.2025.3

PROTOKÓŁ PRZEBIEGU KONTROLI URZĘDOWEJ

przeprowadzonej w Instytucie Zootechniki - Państwowym Instytucie Badawczym,
ul. Sarego 2, 31-047 Kraków, zwanym dalej IZ-PIB lub Instytutem.

Podstawa prawna podjęcia kontroli: art. 3 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r.
o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich¹.

Przedmiot kontroli: Realizacja programu ochrony zasobów genetycznych świń rasy
puławskiej.

Cel kontroli: Sprawdzenie zgodności działań realizowanych przez Instytut
w zakresie ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej w odniesieniu do
wymogów określonych w rozporządzeniu (UE) 2016/1012² i Programie ochrony
zasobów genetycznych świń rasy puławskiej³, zwanym dalej Programem ochrony,
obowiązującym w okresie od 01.01.2023 r. do 31.03.2025 r.

Metody kontroli: Kontrola jednowątkowa została przeprowadzona w siedzibie
podmiotu, z wykorzystaniem elektronicznych środków przekazu oraz u jednego
hodowcy utrzymującego świnie rasy puławskiej realizującego Program ochrony, który
poinformowany o sytuacji epizootycznej związanej z występowaniem afrykańskiego
pomoru świń (African Swine Fever - ASF) wyraził zgodę na przeprowadzenie
czynności kontrolnych w swoim gospodarstwie.

Kontrolujący dokonali weryfikacji formalnej i merytorycznej dokumentacji związanej

¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 36

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie zootechnicznych i genealogicznych warunków dotyczących hodowli zwierząt hodowlanych czystorasowych i mieszańców świń, handlu nimi i wprowadzania ich na terytorium Unii oraz handlu ich materiałem biologicznym wykorzystywanym do rozrodu i jego wprowadzania na terytorium Unii oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 652/2014, dyrektywy Rady 89/608/EWG i 90/425/EWG i uchylające niektóre akty w dziedzinie hodowli zwierząt (zwane dalej rozporządzeniem (UE) 2016/1012) (Dz.U. L 171 z 29.6.2016, s. 66-143)

³ Programy ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej (akta kontroli str. nr 10.1-14, 18.1-13)

z tematem kontroli przekazanej do wglądu kontrolującym, w odniesieniu do obowiązujących w badanym okresie wymogów określonych w aktach prawnych, Programie ochrony oraz informacji zawartych na stronie internetowej IZ-PIB⁴.

Próbę reprezentatywną obejmującą świnie rasy puławskiej wpisane do księgi hodowlanej kontrolujący utworzyli na podstawie wykazów⁵ przekazanych przez IZ-PIB. Wg stanu przedstawionego na wykazach na dzień 15 marca 2025 r. świnie ww. rasy utrzymywane były w 92 stadach poddanych ocenie, w których znajdowało się łącznie 2734 lochy oraz 169 knurów.

Z doboru ww. próby kontrolujący sporządzili notatkę służbową⁶ stanowiącą akta kontroli.

Okres objęty kontrolą: 01.01.2023 r. – 31.03.2025 r.

I. Informacje o kontroli

Osoba kierująca podmiotem kontrolowanym: dr inż. Tomasz Jacek - dyrektor IZ-PIB⁷.

Kontrola urzędowa, zaplanowana⁸ w terminie od 11.06.2025 r. do 29.08.2025 r. została przeprowadzona przez pracowników Wydziału Kontroli Hodowli i Rozrodu Zwierząt Gospodarskich Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt:

1. Katarzynę Babiak - specjalistę⁹,
2. Magdalenę Baraniewicz-Kołek - specjalistę¹⁰,
3. Grzegorza Czuba - głównego specjalistę¹¹,
4. Sylwię Jakubowską - starszego specjalistę¹²,
5. Agnieszkę Właszczuk - starszego specjalistę¹³.

⁴ <https://bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/swinie>

⁵ Wykazy wygenerowane z systemu PZHiPTCh „POL SUS”: „Lista loch według stanu na dzień: 15-03-2025, Wydruk wykazu loch w poszczególnych stadach, Rasy:40”, „Liczba knurów użytkowanych w stadach hodowlanych, Zestawienie dla wybranych ras, Stan na dzień 15-03-2025” (akta kontroli str. nr 7.85-124, 7.149-163, 30.1-6)

⁶ Notatka służbowa z 16.06.2025 r. (akta kontroli str. nr 12.1)

⁷ Aktualny odpis KRS (akta kontroli str. nr 3.1-7)

⁸ Zgodnie z zatwierdzonym 19.12.2024 r. rocznym planem kontroli

⁹ Upoważnienie nr 106/2025 z 19.05.2025 r. (akta kontroli str. nr 2.1)

¹⁰ Upoważnienie nr 100/2025 z 15.05.2025 r. (akta kontroli str. nr 2.2)

¹¹ Upoważnienie nr 103/2025 z 15.05.2025 r. (akta kontroli str. nr 2.3)

¹² Upoważnienie nr 102/2025 z 15.05.2025 r. (akta kontroli str. nr 2.4)

¹³ Upoważnienie nr 101/2025 z 15.05.2025 r. (akta kontroli str. nr 2.5)

Informacja o powiadomieniu podmiotu o kontroli: pismo powiadamiające o przeprowadzeniu kontroli, przedmiocie i sposobie jej przeprowadzenia oraz terminie jej rozpoczęcia i zakończenia¹⁴.

Osoby upoważnione do składania wyjaśnień w trakcie kontroli: dr hab. Magdalena Szyndler-Nędza, prof. IZ-PIB, koordynator ds. ochrony zasobów genetycznych świń, pracownik Zakładu Hodowli Świń IZ-PIB¹⁵ i dr hab. Mirosław Tyra, prof. IZ-PIB, kierownik Zakładu Hodowli Świń IZ-PIB¹⁶.

II. Ustalenia kontroli

1. Spełnienie wymogów określonych w Programie ochrony:

Instytut Zootechniki - Państwowy Instytut Badawczy realizował i koordynował zadania w zakresie ochrony zasobów genetycznych na podstawie art. 34 ust. 3 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich.

Rozporządzenie (UE) 2016/1012 zdefiniowało w art. 2 pkt 24 rasę zagrożoną jako lokalną rasę uznaną przez państwo członkowskie za zagrożoną, genetycznie dostosowaną do jednego lub większej liczby tradycyjnych systemów produkcji lub środowisk w tym państwie członkowskim, której status zagrożenia został naukowo potwierdzony przez organ posiadający niezbędne umiejętności i wiedzę w dziedzinie ras zagrożonych.

W Instytucie Zootechniki - PIB status zagrożenia ras został określony i zastosowany jako podstawowe narzędzie w ocenie zasobów genetycznych świń, umożliwiające skuteczną ochronę ras zagrożonych.

- 1.1. W okresie objętym kontrolą wartości statusu zagrożenia dla świń rasy puławskiej wynosiły: 2,2 w 2023 r. i 2,4 w 2024 r. co zostało zdefiniowane jako ZM - rasa zagrożona wymagająca monitorowania. Status zagrożenia ras zwierząt gospodarskich w Polsce oraz sposób określania jego wartości został opracowany przez Instytut¹⁷, a wszelkie informacje dot. powyższego zagadnienia zostały umieszczone na stronie internetowej¹⁸.

¹⁴ Pismo znak: WKZ.KHS.530.1.2025.2 z 15.05.2025 r. (akta kontroli str. nr 1.1-2)

¹⁵ Upoważnienie z 21.05.2025 r. (akta kontroli str. nr 4.3)

¹⁶ Upoważnienie z 04.06.2025 r. (akta kontroli str. nr 4.4)

¹⁷ Status zagrożenia ras zwierząt gospodarskich (akta kontroli str. nr 17.1-5)

¹⁸ <https://bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/status-zagrozenia-ras>.

1.2. W odniesieniu do kwalifikacji zwierząt do Programu ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej w zakresie poddania ocenie wartości użytkowej i pochodzenia, analizie poddano dokumenty hodowlane w postaci metryczek dla wytypowanych zwierząt, wyników z oceny wartości użytkowej przekazanych przez Instytut w formie pliku pdf pt. „Ochrona zasobów genetycznych świń ras rodzimych - stan hodowli i wyniki oceny” oraz rodowodów jednopokoleniowych.

Na podstawie ww. dokumentów kontrolujący potwierdzili, że wytypowane zwierzęta, zakwalifikowane do Programu ochrony pochodzą po rodzicach wpisanych do księgi hodowlanej prowadzonej przez Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POL SUS” (PZHiPTCh „POL SUS”) (akta kontroli str. nr 14.1-86, 22.1-5, elektroniczny nośnik danych).

W zakresie poddania zwierząt ocenie wartości użytkowej przyżyciowej Instytut poinformował, że (akta kontroli str. nr 26.1-2, 26.15):

- ocenie poddano: 624 knurki i 4257 loszek w 2023 r. oraz 503 knurki i 4310 loszek w 2024 r.,
- ocenę prowadził wyznaczony na dany okręg w kraju pracownik PZHiPTCh „POL SUS”,
- uzyskane wyniki były przekazywane Instytutowi, który corocznie je publikował.

Ocena użytkowości tucznej i rzeźnej poubojowej wykonywana była dla Instytutu w Stacji Kontroli Użytkowości Rzeźnej Trzody Chlewnej Zakład Doświadczalny Chorzelów Sp. z o.o. a wyniki publikowane były w wydaniu pt. „Stan hodowli i wyniki oceny świń” w rozdziale pt. „Wyniki oceny użytkowości tucznej i rzeźnej świń w stacjach kontroli” (akta kontroli str. nr 26.16) oraz były dostępne w formacie .pdf na stronie internetowej¹⁹.

Zgodność fenotypu świń rasy puławskiej ze wzorcem rasy, została potwierdzona przez kontrolujących podczas kontroli terenowej w chlewni Pana Bartosza Kalinowskiego (nr stada 02523) - hodowcy realizującego Program ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej. Zostało to również potwierdzone dokumentacją fotograficzną dołączoną do akt kontroli (akta kontroli str. nr 28.6-7).

¹⁹ <https://trzoda.izoo.krakow.pl/wydawnictwa>

Kontrolujący stwierdzili, że wszystkie wybrane zwierzęta objęte Programem ochrony spełniały wymogi w zakresie poddania ocenie wartości użytkowej i pochodzenia.

1.3. W zakresie zachowania zasady wyboru zwierząt do Programu ochrony przez PZHiPTCh „POLSUS” według założeń o utrzymaniu minimalnej wielkości stada podstawowego określonej w Programie ochrony obowiązującym w okresie objętym kontrolą, minimalnych standardów w zakresie higieny i warunków utrzymania świń wydanego przez Powiatowego Lekarza Weterynarii (PLW) lub urzędowego lekarza Inspekcji Weterynaryjnej (IW) oraz przestrzeganiu zaleceń dot. wyboru minimum 2 dodatkowych elementów poprawy dobrostanu, analizie poddano:

- wykazy loch i knurów rasy puławskiej objętych Programem ochrony zasobów genetycznych na dzień 15 marca 2023 r., 15 marca 2024 r. i 15 marca 2025 r. (akta kontroli str. nr 7.1-163),
- zaświadczenia o minimalnych warunkach utrzymania zwierząt poświadczane przez Powiatowego Lekarza Weterynarii lub urzędowego lekarza Inspekcji Weterynaryjnej,
- deklaracje hodowców w formie oświadczeń o spełnieniu minimum dwóch warunków podwyższonego dobrostanu.

Przykładowe zaświadczenia oraz deklaracje hodowców zostały dołączone do akt kontroli (akta kontroli str. nr 21.1-10).

Stwierdzono, że wszyscy hodowcy realizujący Program ochrony spełnili wymogi w tym zakresie.

1.4. Zachowanie zasady minimalizacji inbrodu w odniesieniu do metody doboru zwierząt do kojarzeń było realizowane przez PZHiPTCh „POLSUS” z wykorzystaniem systemu POLSUS-TRZODA z wbudowanym modułem Optimate (akta kontroli str. nr 26.14). System ten działał na dostępnych w bazie danych rodowodowych i na tej podstawie szacował spokrewnienie między danymi zwierzętami. Do kojarzeń typowane były zwierzęta na terenie całego kraju. Podmiot poinformował, że ze względu na panującą sytuacją epizootyczną związaną z występowaniem ASF istniały bariery w zakupie zwierząt z różnych regionów Polski. Skutkiem były braki zgody na

FBK

przemieszczanie zwierząt pomiędzy strefami ASF, co stanowiło problem w kontekście inbrodu (akta kontroli str. nr 26.14-15).

Wyniki zimbredowania populacji aktywnej świń rasy puławskiej w latach objętych kontrolą są umieszczone na stronie internetowej²⁰ w zakładce „Stan hodowli i wyniki oceny świń ras rodzimych za rok 2023” i „Stan hodowli i wyniki oceny świń ras rodzimych za rok 2024”.

1.5. W zakresie przestrzegania minimalnej wielkości stada biorącego udział w Programie ochrony, obowiązującej w okresie kontrolowanym, w tym odpowiedniego stosunku liczby loch do knurów oraz maksymalnego czasu utrzymywania knura w stadzie, kontrolujący poddali analizie (akta kontroli str. nr 6.1-8, 7.1-163, 19.1-18, 26.14):

- wykazy loch i knurów rasy puławskiej objętych Programem ochrony zasobów genetycznych na dzień 15 marca 2023 r., 15 marca 2024 r. i 15 marca 2025 r. przekazane przez PZHiPTCh „POLSUS”,
- wykaz hodowców stan na 01.03.2025 r.,
- wykazy świń zakwalifikowanych do Programu ochrony zasobów genetycznych na dzień 15-03-2025 złożone przez hodowców.

Kontrolujący stwierdzili, że w przypadku wszystkich stad została zachowana odpowiednia proporcja loch do knurów wg założeń Programu ochrony.

Jednocześnie odnotowano przypadki rozbieżności pomiędzy liczbą zwierząt uwzględnioną w wykazach loch i knurów rasy puławskiej objętych Programem ochrony zasobów genetycznych na dzień 15 marca 2025 r. przekazanych przez PZHiPTCh „POLSUS” a wykazami świń zakwalifikowanych do Programu ochrony zasobów genetycznych na dzień 15-03-2025 złożonymi przez hodowców.

Podmiot wyjaśnił, że niespójności te wynikają z poniższych kwestii (akta kontroli str. nr 26.7-13):

- a) w przypadku knurów na wykazach umieszczono i zakwalifikowano młode zwierzęta, po których uzyskano miot, ale miot ten nie został jeszcze wpisany do ksiąg przez PZHiPTCh „POLSUS” (zwierzęta nie ukończyły 21 dnia życia),

²⁰ <https://bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/swinie/dokumenty>

- b) hodowcy mogli utrzymywać więcej knurów (użytkowanych do krycia towarowego), a do płatności w ramach PS WPR zgłaszali knury najmłodsze, lub te po których można było zostawić materiał zarodowy,
- c) hodowca, który posiadając na dzień 15 marca 2025 r. wykazaną na wykazie liczbę loch mógł zgłosić do płatności (WL-1/1004) mniejszą ich liczbę, planując w przyszłości redukcję liczby loch w swoim stadzie,
- d) z uwzględnienia na wykazie do płatności (WL-1/1004) dodatkowo loch młodych, które na dzień 15 marca 2025 r. nie były jeszcze wykazane w systemie Trzoda jako lochy, ponieważ urodzony przez nie miot nie został jeszcze wpisany do ksiąg przez PZHiPTCh „POL SUS” (zwierzęta nie ukończyły 21 dnia życia).

Wyżej wymienione wyjaśnienia zostały uznane przez kontrolujących za wystarczające, wobec czego nie sformułowano formalnych zastrzeżeń w tym zakresie.

1.6. W zakresie prowadzenia banku dla materiału biologicznego świń rasy puławskiej podmiot oświadczył, że na dzień 26.06.2025 r. w Krajowym Banku Materiału Biologicznego zdeponowano 353 zarodki świń rasy puławskiej. Podmiot oświadczył, że wysokie koszty związane ze zdeponowaniem materiału biologicznego m.in. wysokie koszty ponoszone na przebadanie knura - dawcy nasienia pod kątem chorób, procedura kriokonserwacji zarodków a także trudności w utrzymaniu prawidłowej jakości nasienia po rozmrożeniu, powodują, że obecnie nie trwają żadne prace nad zwiększeniem ilości zdeponowanego materiału biologicznego (akta kontroli str. nr 16.1-2).

Stwierdzono, że w zakresie kriokonserwacji materiału biologicznego zadania realizowane w ramach Programu ochrony były wykonywane przez IZ-PIB zgodnie z obowiązującymi wymogami i procedurami.

2. Spełnienie celów opisanych w Programie ochrony:

2.1. W odniesieniu do utrzymania liczebności populacji zabezpieczającej jej trwałość biologiczną i stabilizację wielkości populacji aktywnej, zgodnie z założeniami Programu ochrony prowadzone są działania w kierunku zwiększenia liczebności populacji świń rasy puławskiej do stanu minimum 3000 loch.

Na podstawie przekazanych wykazów loch i knurów rasy puławskiej objętych Programem ochrony zasobów genetycznych stwierdzono tendencję wzrostową liczebności populacji stanowiącą w okresie objętym kontrolą:

- na dzień 15 marca 2023 roku - 2453 lochy, 149 knurów w 94 stadach,
- na dzień 15 marca 2025 roku – 2734 lochy, 169 knurów w 92 stadach.

2.2. W odniesieniu do utrzymania istniejącej odrębności genetycznej i zmienności wewnątrz rasowej podmiot wyjaśnił, że zważając na powyższe rasa ta będzie się rozwijać w sposób zrównoważony (coroczne zwiększenie liczebności), zachowując swoje charakterystyczne właściwości, takie jak odporność, wydajność czy cechy użytkowe. W okresie kontrolowanym odrębność genetyczna świń rasy puławskiej utrzymywana była poprzez kojarzenie zwierząt wpisanych do ksiąg hodowlanych tej rasy. Wg informacji przekazanych przez podmiot zmienność wewnątrz rasowa utrzymywana była poprzez właściwy dobór do kojarzeń opisanych w punkcie 1.4 niniejszego protokołu przebiegu kontroli urzędowej (akta kontroli str. nr 26.2).

2.3. Podmiot potwierdził, że dopuszczalne i stosowane było kojarzenie towarowe loch rasy puławskiej z knurami ras wielka biała polska i polska biała zwisłoucha w celu uniknięcia nieplanowanego krzyżowania w spokrewnieniu. Efektem było uzyskanie mieszańców tych ras, których loszki przeznaczone były do produkcji w stadach towarowych oraz tuczników o lepszych parametrach wzrostowych (akta kontroli str. nr 26.10).

2.4. Analizę i monitoring zmian w cechach użytkowości rozplodowej oraz w ocenie przyżyciowej corocznie wykonuje IZ-PIB. Wyniki publikowane są na stronie internetowej - Wyniki oceny świń ras chronionych w pliku pt. „Ochrona zasobów genetycznych świń ras rodzimych - stan hodowli i wyniki oceny za rok...” w podrozdziale pt. „Monitoring cech użytkowości świń ras rodzimych na przestrzeni lat 2007-2024”²¹ (akta kontroli str. nr 26.2).

Ponadto IZ-PIB sporządza indywidualnie dla każdego ze stad ekspertyzę przedstawiającą jego charakterystykę. Kontrolującym przekazano przykładowe ekspertyzy ze stad o nr 14343 oraz 02518, w których

²¹ <https://bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/swinie>

przedstawiono: statystyki związane z użytkowością loch i knurów, średnią kojarzeń w stadzie, ranking loch aktywnych (akta kontroli str. nr 15.1-22).

Zgodnie z zapisami Programu ochrony wszystkie przypadki rodzenia się prosiąt z wadami genetycznymi powinny być zgłaszane przez hodowcę prowadzącemu księgę. Instytut nie posiadał dokumentacji w ww. zakresie (akta kontroli str. nr 26.2).

Prace w postaci badań naukowych nad zachowaniem specyficznych cech dla świń rasy puławskiej (m.in. w zakresie jakości i przydatności technologicznej mięsa, odporności na warunki środowiskowe, konstytucji, analizy struktury genetycznej populacji) były prowadzone na przestrzeni lat przez różne jednostki naukowe. Podmiot poinformował, że wyniki tych badań zostały opublikowane w instrukcjach wdrożeniowych, rozdziałach w monografiach oraz w naukowych pracach oryginalnych. Ostatni przegląd literatury w zakresie jakości tuszy i mięsa świń ras rodzimych został opublikowany w 2024 roku: Szulc K., Nowaczewski S., Skrzypczak E., Szyndler-Nędzka M., Babicz M. (2024). *Quality and processability of meat in polish native pig – a review*. *Ann. Anim. Sci.* 24, 4: 1107 – 1122, <https://doi.org/10.2478/aoas-2024-0027> (akta kontroli str. nr 26.2).

Kontrolujący stwierdzili, że cele opisane w Programie ochrony IZ-PIB realizował zgodnie z przyjętymi założeniami.

3. Wywiązywanie się stron realizujących program hodowlany świń rasy puławskiej z zadań określonych w Programie ochrony:

3.1. PZHiPTCh „POL SUS” realizuje zatwierdzony przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi Program hodowlany²² świń rasy puławskiej.

09.09.2004 roku PZHiPTCh „POL SUS” zawarł z IZ-PIB Porozumienie w sprawie współpracy w zakresie realizacji i koordynacji Programu ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej (akta kontroli str. nr 5.1-5).

Zgodnie z porozumieniem PZHiPTCh „POL SUS” jako prowadzący księgę hodowlaną świń rasy puławskiej zobowiązał się do:

- kwalifikowania stad i zwierząt objętych Programem ochrony zasobów genetycznych oraz podpisywania z hodowcami umów dotyczących

²² Programy hodowlane dla świń rasy puławskiej (akta kontroli str. nr 27.5-79)

uczestnictwa w ww. programie. Kontrolujący sprawdzili wybrane wykazy zwierząt zakwalifikowanych do Programu ochrony oraz umowy z hodowcami, którzy go realizowali (akta kontroli str. nr 19.1-18, 21.1-3, 21.6-8). Nie stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie,

- przekazywania do IZ-PIB w terminach do 1 stycznia i 31 lipca każdego roku wykazów stad i liczby zwierząt zakwalifikowanych do udziału w Programie ochrony.

Kontrolujący ustalili, że wg obowiązujących w 2025 roku procedur kwalifikowania nowych stad do uczestnictwa i kontynuacji uczestnictwa w Programie ochrony (akta kontroli str. nr 24.1-3, 25.1-5) informacje dotyczące zwierząt zakwalifikowanych do programu oraz zwierząt remontowych, hodowca za pośrednictwem PZHiPTCh „POL SUS” przesyła do IZ-PIB raz w roku w terminie do 15 maja (wg stanu na 15 marca danego roku),

- przekazywania do IZ-PIB w terminie do 15 sierpnia każdego roku propozycji dotyczących liczebności populacji, wykazu stad objętych Programem ochrony i wysokości stawek dotacji.

Podmiot oświadczył, że PZHiPTCh „POL SUS” przekazywał takie dane w okresie, kiedy obowiązywało dofinansowanie do zwierząt, czyli do roku 2007. Gdy zmieniła się struktura finansowania zadań na rzecz hodowli zwierząt w zakresie postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej, nie było konieczności przekazywania takich danych (akta kontroli str. nr 26.1),

- prowadzenia w stadach objętych ochroną oceny wartości użytkowej oraz prac hodowlanych w zakresie określonym w Programie ochrony.

PZHiPTCh „POL SUS” jako podmiot realizujący program hodowlany, prowadzi księgę hodowlaną i ocenę wartości użytkowej świń rasy puławskiej. Ocena wartości użytkowej obejmuje użytkowość rozplodową loch i ocenę użytkowości tucznej i rzeźnej dokonywaną w okresie życia zwierząt.

W ramach oceny użytkowości rozplodowej ustala się: daty urodzenia miotu, liczbę prosiąt żywo i martwo urodzonych, liczbę i płeć prosiąt w miocie oraz liczbę sutków każdego prosięcia w 21 dniu po urodzeniu (z tolerancją 17-28 dni) (akta kontroli – elektroniczny nośnik danych).

Ocenie użytkowości tucznej i rzeźnej dokonywanej przyżyciowo podlegają loszki i knurki w wieku 150-210 dni i obejmuje ona ustalenie wieku i płci

zwierzęcia, tempa wzrostu standaryzowanego na wiek oraz umięśnienie wyrażone procentową zawartością mięsa w tuszy. PZHiPTCh „POL SUS” publikuje corocznie wyniki oceny wartości użytkowej świń na stronie internetowej²³.

Po przeanalizowaniu dokumentacji kontrolujący potwierdzili przeprowadzanie przez PZHiPTCh „POL SUS” oceny wartości użytkowej w zakresie opisanym w Programie ochrony.

Ocenę użytkowości tucznej i rzeźnej po uboju prowadzi IZ-PIB w Stacji Kontroli Użytkowości Rzeźnej Trzody Chlewnej Zakładu Doświadczalnego Chorzelów Sp. z o.o.

Kontrolujący potwierdzili wykonywanie ww. czynności na podstawie wyników opublikowanych w rozdziale pt. „Wyniki oceny użytkowości tucznej i rzeźnej świń w stacjach kontroli (wydanie IZ PIB ISSN 0239-5096 pt. Stan hodowli i wyniki oceny świń), dostępne w formie pdf na stronie <https://trzoda.izoo.krakow.pl/wydawnictwa> (akta kontroli str. 23.8),

- z informacji przekazanej kontrolującym przez Instytut, wynika, że PZHiPTCh „POL SUS” bezpłatnie przekazywał na rzecz IZ-PIB wyniki oceny wartości użytkowej prowadzonej w stadach objętych Programem ochrony. Dane przekazywane były drogą elektroniczną w formie plików dbf generowanych bezpośrednio z systemu komputerowego POLSUS (akta kontroli str. nr 26.1).

Kontrolujący ustalili, że PZHiPTCh „POL SUS” prawidłowo wywiązywał się z powierzonych mu zadań określonych w Programie ochrony.

3.2 Na podstawie dokumentacji niezbędnej do przystąpienia hodowców do realizacji Programu ochrony przekazanej przez Instytut kontrolującym, sprawdzono kompletność i poprawność przedłożonych dokumentów. Ponadto analizie poddano dokumentację hodowlaną pozyskaną podczas terenowej części kontroli u Pana Bartosza Kalinowskiego (nr stada 02523), hodowcy realizującego Program ochrony²⁴ (akta kontroli str. nr 28.1-34):

- zasady uczestnictwa hodowców w Programie ochrony określały umowy²⁵ zawarte pomiędzy hodowcami – właścicielami stad, a podmiotem

²³ <https://www.polsus.pl/index.php/wyniki-oceny-trzody-chlewnej>

²⁴ Notatka służbowa z 19.08.2025 r. (akta kontroli str. nr 29.1-2)

²⁵ Przykładowe umowy z hodowcami (akta kontroli str. nr 21.1-3, 21.6-8, 28.1-5)

odpowiedzialnym za prowadzenie księgi hodowlanej rasy puławskiej. Kontrola wykazała, że świnie rasy puławskiej kwalifikowane były do Programu ochrony na wniosek hodowcy oraz po spełnieniu wymogów określonych przez prowadzącego księgę hodowlaną tj. PZHiPTCh „POL SUS” w porozumieniu z Instytutem.

Zgodnie z zapisami ww. umów hodowca realizujący Program ochrony zobowiązany był do utrzymywania stada świń rasy puławskiej, poddawania zwierząt ocenie wartości użytkowej oraz wpisom do księgi hodowlanej odchowu czystorasowego materiału hodowlanego, prowadzenia dokumentacji hodowlanej stada.

Kolejnym obowiązkiem hodowców było udostępnianie zwierząt do celów badawczych przy zachowaniu obowiązujących przepisów weterynaryjnych na podstawie odrębnego porozumienia ustalonego z PZHiPTCh „POL SUS”. Instytut oświadczył, że do dnia rozpoczęcia kontroli nie korzystał z udostępnionych przez hodowców zwierząt do badań (akta kontroli str. nr 26.2).

Do obowiązków hodowcy należało także przekazywanie informacji dotyczących liczebności, warunków i kosztów utrzymania stada oraz innych danych o stadzie do Krajowej bazy danych o zasobach genetycznych zwierząt gospodarskich prowadzonej w Instytucie. Podmiot wyjaśnił, że hodowcy przekazują informację o liczbie utrzymywanych zwierząt prowadzącemu księgę, która jest weryfikowana przez zootechników podczas wizyt w stadach. W przeszłości Instytut dane o liczebności zwierząt w bazie uzupełniał na podstawie danych o zwierzętach poddanych ocenie w danym roku przekazanych przez Prowadzącego księgę. Baza EFABIS nie zawierała informacji o kosztach, warunkach utrzymania oraz innych danych o stadach. Obecnie ww. baza już nie funkcjonuje, została przeniesiona na platformę Domestic Animal Diversity Information System (DAD-IS), która jest nadzorowana przez FAO a dane o stanie populacji aktywnej przekazywane są przez Instytut (akta kontroli str. nr 26.2),

- dodatkowym dokumentem określającym warunki przystąpienia do Programu ochrony zasobów genetycznych świń ras uznanych za zagrożone jest „Procedura przystąpienia i realizacji Programu ochrony zasobów genetycznych świń ras złotnickiej białej, złotnickiej pstrej, puławskiej w roku 2023” (akta kontroli str. nr 25.1-5). Od 01.01.2021 r. Programem ochrony mogą być objęte nowe stada

utrzymujące minimum 15 loch i 1 knura, zakwalifikowane przez prowadzącego księgę rasy puławskiej. Natomiast maksymalna liczba utrzymywanych loch stadnych ww. rasy spełniających warunki uczestnictwa w programie wynosi 70 sztuk. Aby w stadzie zamkniętym zapewnić utrzymanie wyodrębnionych linii ojcowskich w stadach do 25 loch musi być użytkowany minimum jeden knur czystorasowy, w stadach powyżej 25 loch należy użytkować minimum dwa knury czystorasowe.

Na podstawie wykazów świń zakwalifikowanych oraz wykazów zwierząt remontowych zgłoszonych i zakwalifikowanych do Programu ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej kontrolujący potwierdzili utrzymywanie przez hodowców odpowiednich ilości zwierząt w stadach (akta kontroli str. nr 19.1-18).

4. Prowadzenie nadzoru nad realizacją oraz oceną efektywności prowadzenia Programu ochrony przez Grupę Roboczą:

4.1. Nadzór merytoryczny nad realizacją Programów ochrony sprawuje Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych świń, powoływana i działająca przy Instytucie. Kontrolujący otrzymali protokoły z posiedzeń Grupy Roboczej²⁶, w których przedstawiono wyniki z realizacji Programu ochrony oraz oceniono pozytywnie efektywność prowadzenia ww. programu na podstawie, przedstawionego przez podmiot realizujący program hodowlany, sprawozdania z prowadzenia ksiąg i oceny użytkowości świń rasy puławskiej. Sprawozdania sporządzono za okres 01.01.2022 r. - 30.06.2023 r. oraz 01.01.2023 r.- 31.05.2024 r., w których uwzględniono m.in. pogłowie świń rasy puławskiej, wpis do ksiąg, badanie w kierunku nosicielstwa genu stresu, rezerwę genetyczną, badanie w kierunku zgodności pochodzenia, ocenę rozplodową loch, użytkowość tuczną i rzeźną oraz ocenę SKURTCh.

4.2. Zgodnie z zapisami protokołu z posiedzenia Grupy Roboczej z 2023 r. w związku z dużym zagrożeniem inbrodu rozważano wprowadzenie dolewki krwi rasy Berkshire do populacji rasy puławskiej. Jednak na podstawie opinii

²⁶ Protokół z 05.07.2023 r. oraz z 24.06.2024 r. (akta kontroli str. nr 8.1-46)

PZHiPTCh „POLSUS”²⁷ oraz informacji uzyskanej od Instytutu²⁸ odstąpiono od tego ze względu na:

- niepełną dokumentację dołączoną do ewentualnie zakupionego nasienia knurów (brak informacji o użytkowości tucznej i rzeźnej). Niesprawdzony materiał genetyczny świń ww. rasy ingerujący w populację świń puławskich miałby bardzo krótkotrwały efekt w postaci obniżenia inbrodu w tej rasie, a korzyści z niego wynikające nie zrekompensowałyby strat wynikłych z destabilizacji tej rasy w zakresie cech tucznych i rzeźnych oraz jakości mięsa,
- obciążenie dużym ryzykiem epizootycznym wynikającym z występowania na terenie Polski choroby ASF i ograniczeń w przemieszczaniu zwierząt hodowlanych pomiędzy strefami ASF.

4.3 Według zapisów protokołu z posiedzenia Grupy Roboczej z 2023 r. Instytut zobowiązał się do organizacji szkolenia dla nowych hodowców świń rasy puławskiej w celu sprawdzenia zrozumienia przez hodowców wymogów jakie stawia przed nimi uczestnictwo w Programie och. Zgodnie z informacją IZ-PIB nie przygotował szkolenia na platformie internetowej bezpośrednio dla nowych hodowców. Natomiast w okresie poddanym kontroli organizował szkolenia stacjonarne w różnych regionach kraju, wśród których obecni byli nowi hodowcy (akta kontroli str. nr 26.1).

Wyżej przedstawione wyjaśnienia dotyczące prowadzenia szkoleń zostały uznane przez kontrolujących za wyczerpujące w zakresie realizacji zadania, do którego zobowiązał się IZ-PIB.

Stwierdzono, że IZ-PIB spełnił wymagania w zakresie prowadzenia nadzoru nad realizacją oraz oceną efektywności prowadzenia Programu ochrony.

Kontrola urzędowa w zakresie realizacji Programu ochrony zasobów genetycznych świń rasy puławskiej nie wykazała uchybień.

W wyniku ustaleń kontroli nie formułuje się zaleceń pokontrolnych.

²⁷ Opinia dotycząca dolewu krwi świń rasy Berkshire do świń rasy puławskiej (akta kontroli str. nr 8.21-25)

²⁸ Wiadomość email z 07.07.2025 r. (akta kontroli str. nr 26.14)

Informuję o przysługującym prawie zgłoszenia w terminie 7 dni od daty doręczenia niniejszego protokołu pisemnych umotywowanych zastrzeżeń co do wyniku ustaleń i czynności kontrolnych w nim zawartych, z jednoczesnym przedstawieniem stronie kontrolującej materiałów dowodowych.

Niezłożenie umotywowanych zastrzeżeń jest jednoznaczne z przyjęciem ustaleń kontroli.

Niniejszy protokół sporządzono w 2 jednobrzmiących egzemplarzach.

Za zespół kontrolujący:

SPECJALISTA

Wydział Kontroli Hodowli i Rozrodu
Zwierząt Gospodarskich

Magdalena Baraniewicz-Kotek

(pieczęć i podpis kontrolera)

Warszawa, 11.09.2025 r.